

PRIKAZI

DOI: 10.5613/rzs.46.3.5

Rob Stones**Why Current Affairs Needs Social Theory**London: Bloomsbury Academic,
2015, 224 str.

Rob Stones jedan je od brojnih socioloških autora čiji je teorijski projekt krajem 20. stoljeća pao u sjenu tzv. relacijske sociologije koja je ujedinila mnoge posebne grane sociologije naglaskom na zajedničkim »neprijateljima« u vidu teorije racionalnog izbora, »modernističkog« holizma, mjerenja varijabli i preguste etnografije. Alternativa koju relacijska sociologija nudi sastoji se od napuštanja svake tradicionalne aksiomatike u korist praćenja ishoda raznovrsnih i sveprisutnih društvenih relacija. Stonesovo rano programatsko djelo *Sociological Reasoning: Towards a Past-Modern Sociology* iz 1996. zagovara sličnu teorijsku i istraživačku gipkost kao i relacijska sociologija, tako da mu njezino promicanje u teorijsku ortodoksiju nije osujetilo, nego omogućilo uglavnom neometanu daljnju razradu vlastitih ideja. Štoviše, upravo je svojevrсна konsolidacija sociološke perspektive implicitna pretpostavka najnovije Stonesove knjige *Why Current Affairs Needs Social Theory*. Istina, Stones naglašava pluralizam društvenih teorija, ali osnovna mu je

namjera ponuditi vlastiti jedinstveni model tumačenja društva koji baštini sve ono što smatra dobrim u sociološkoj tradiciji. Autor je uvjeren da bi se takav model mogao pokazati posebno korisnim pri procijeni kvalitete medijskih sadržaja.

Stones najavljeni model razrađuje kroz pet poglavlja i zaključak knjige koja je predmetom ovog prikaza. U prvome, »What we should look for in television news« (str. 1–25), on predstavlja za komunikacijske znanosti standardnu raščlambu »operacija medijskih okvira« (definicija problema, dijagnoza uzroka, moralni sud i prijedlog rješenja) kao okosnicu svog pristupa. Naime, autor pokazuje kako bi se korisnici medijskih sadržaja uvijek trebali pitati je li ih neki izvještaj informirao o tome što se dogodilo, zbog čega, kako se prema tome postaviti i koje su daljnje mogućnosti djelovanja. U narednom poglavlju, »Contextual fields and social theory« (str. 27–58), Stones nudi svoje viđenje najkorisnijih socioloških konceptualnih alata za analizu dometa medijskih izvještaja. Zatim u poglavlju »What we do when we make sense of Borgen« (str. 59–93) pokazuje da dobar dio tih alata široka publika već intuitivno primjenjuje. Završna poglavlja »Making the most of what we already know: Interpreting single reports on unfamiliar issues« (str. 95–123) i »Interpreting the bigger picture« (str. 125–165) upozoravaju na manjkavosti

pojedinačnih izvještaja i širih narativnih analiza te upućuju na korištenje višestrukih izvora kako bi se zadovoljili u ranijim poglavljima knjige prikazani i razrađeni kriteriji. Zaključak knjige je svojevrsni apel da ovakvu vrstu objektivnosti naširoko počnu primjenjivati i novinari i publika.

Stonesa zapravo muči raskorak između sofisticiranosti obrada umjetničkih i znanstvenih sadržaja u medijskoj sferi naspram onih društvenih i političkih. Dakako, istu vrstu nelagode često izražavaju progresivniji autori, političari pa i sami konzumenti vijesti, ali posebnost je Stonesova prigovora u tvrdnji da upravo društvena teorija može ponuditi lijek za taj raskorak te u njegovu nastojanju da takav lijek i ponudi. Naime, on smatra da bi medijski radnici i njihova publika literarnu imaginaciju (kakvu već ionako posjeduju) trebali potkrijepiti rigoroznošću i dubinom uvida koje nudi društvena teorija. U suprotnom se publiku izlaže nekontekstualiziranim i neempatičnim izvještajima, a onda posljedično zbunjenosti i fatalizmu. Kao prvi korak predlaže postavljanje pitanja kako izvještaj definira problem, njegove uzroke, potencijalna rješenja i prostor za moralni sud. Iako tu raščlambu posuđuje od komunikacijskih znanosti, Stones smatra da i samoj toj disciplini nedostaje društvene teorije kako ne bi samo opisivala što mediji čine, nego i počela valorizirati upravo kako to čine.

Koje to analitičke alate društvena teorija nudi za spas medija, njihovih korisnika, pa i cijele znanstvene dis-

cipline, od banalnosti izvještavanja? Središnji analitički pojam Stonesove sociologije jest kontekstualno polje, sa svojim objektivnim i subjektivnim polom. Tako bi svaki izvještaj trebao što jasnije predstaviti objektivne faktore relevantnoga kontekstualnog polja: aktere, kronotopski kontekst, ciljeve, resurse, međuovisnosti, kulturu i ograničenja. Također, morao bi pokušati dočarati subjektivne faktore koji ograničuju djelovanje bitnih aktera: poznavanje polja, poznavanje drugih aktera, habitus, neposredni strahovi, osjećaj prostora za manevar, hijerarhija prioriteta. Ako je neki dio prikaza manjkav, teorijski informirana publika morala bi to moći prepoznati i tražiti druge izvještaje kako bi dobila što potpuniju sliku.

Stonesova posebna vrlina jest njegova senzibiliziranost za umjetnost što pokazuje ne samo upornim stavljanjem naglaska na hermeneutičku dimenziju društvene teorije, nego i ustupcima u smjeru shvaćanja popularne kulture kao njezinoga potencijalnog saveznika. Poglavljem koje je posvećeno danskoj televizijskoj seriji Borgen razmatra se zavidna razina kompetencije gledatelja koje suvremene televizijske serije pretpostavljaju. Kako bi razumjeli epizodu Borgena, gledatelji moraju primijeniti mnoge uvide sociološkog promišljanja, od razumijevanja objektivnoga kontekstualnog polja do empatije sa subjektivnim horizontom protagoniste. Autor knjige time otvara važan prostor za suradnju društvene teorije i širih kritičkih refleksija o umjetnosti,

a stvara i potencijal za »regrutaciju« obožavatelja popularnih sadržaja među sociološki kompetentne korisnike medijskih izvještaja.

Ipak, mora se primijetiti da Stone-
sova varijanta sociološkog promišljanja
pati od nekih poznatih mana relacijske
perspektive. Prije svega pati od nespren-
nosti pridavanja ikakvih »supstativ-
nih« odlika društvenim fenomenima.
Fleksibilnost svođenja društvenog svi-
jeta na polja i mreže relacijska socio-
logija plaća izvjesnom suhoćom uvida,
odnosno izostankom velikih »moder-
nističkih« narativa. Vrline supstativ-
nih određenja inače eklektični Stones
koristi samo dok prokazuje površnost
shvaćanja demokracije u izvještajima
koji su puč na Tajlandu 2006. predsta-
vili kao oglašivanje bivše monarhije
na volju naroda. Tako misli da bi no-
vinari, da su uzeli u obzir i ostale di-
menzije demokracije (vladavina prava,
ljudska prava i civilno društvo) a ne
samo volju većine, drukčije procenji-
vali svrgnuti režim. Ostatak se knjige
ipak fokusira na relacijskoj sociologiji
podobnije pitanje »što se dogodilo?«,
odnosno manjkavosti izvještavanja već
na planu opisa uzroka, a ne na njihovoj
površnosti kod daljnjeg pitanja »kako
se prema tome postaviti?«. Primjerice,
kad Stones opisuje potpunu zbunjenost
novinara suočenih s problemom loših
usluga u javnim (zdravstvenim) usta-
novama prisiljenim na »racionalno«
poslovanje, on ukazuje na to da novi-
nari pristaju uz supstativnu matricu
neoliberalnog odnosa prema javnom
dobru, iz koje je nemoguće misliti niz

konkretnih sustavnih problema pa se iz-
vještaji svode na prazne moralne osude
zaposlenika zdravstvenog sustava. Iako
se dijagnostičke i normativne razine
analize međusobno prožimaju, Stone-
sova je matrica opremljena prije svega
za pobijanje interno nekonzistentnih iz-
vještaja, a ne za izbor između različitih
tumačenja problema.

Problem nesklonosti supstativnim
formulacijama tako se dalje proteže i na
problem nejasnoga normativnog okvira
Stonesove knjige. Naime, autor opeto-
vano upozorava na opasnost dekontek-
stualiziranog moraliziranja, ali ne nudi
okvire za postavljanje moralnog suda
nakon što se kontekst upozna. Čini se
da se razumijevanjem konteksta i uva-
žavanjem drugih aktera nužno donose
prave političke odluke. Prilikom takve
argumentacije susprezanje od velikih
ideja i narativa dovodi do pomalo ba-
nalnih odgovora na stvarne političke
izazove, što Stonesa ipak ne priječi
da se obruši na praznu »objektivnost«
mnogih medijskih izvještaja i inzistira
na izvrgavanju argumenata različitih
vrijednosnih orijentacija istim kriteriji-
ma održivosti. U suvremenom kontek-
stu dominacije nerijetko apsurdnih laž-
nih ekvivalencija, nekritičnoga pukog
davanja jednakoga medijskog prostora
sukobljenim stranama, možda je mogu-
će tu vrstu formalizma uzeti za strastve-
ni prosvjetiteljski idealizam.

Vodeći svoju analizu kraju, autor
priznaje da je njegov apel vjerojatno
ograničenog dometa kad su u pitanju
novinari. Korporativni i politički pritis-
ci bitno određuju koliko istančano novi-

nari smiju predstavljati probleme. Ipak, alternativni bi mediji trebali obratiti pozornost na njegove ideje. Jedan od rijetkih pozitivnih efekata smanjivanja povjerenja u državne institucije jest poprilično otvoreno i živo područje borbe tumačenja društvene stvarnosti, gdje se, između zastarjelih srednjostrujaških formula i zabavnih teorija zavjere, alternativni mediji imaju priliku stalno iznova dokazivati najsuvislijima. Iako im je prioritet borba za vlastitu strukturnu održivost, presudno je da održivost postignu inzistiranjem na kvaliteti svojih tumačenja, u čemu im je Stones partner kako autorskim entuzijazmom, tako i analitičkim uvidima.

Osim medijskih radnika, drugi profil publike za *Why Current Affairs Needs Social Theory* jesu oni pripadnici akademske zajednice (mahom sociolozi) koji vjeruju da je društvena teorija najbolji rezervoar tumačenja društvenog svijeta. Dapače, relacijska sociologija u tome je izdašna polazišna točka i lako ju je dalje nadopunjavati pojedinačnim ingenioznim doprinosima iz njezinih više od sto godina tradicije. Stonesov je projekt blizak svima koji to obilje žele približiti ostatku svijeta.

Leonard Jurić
Zagreb

Proslava 40. godišnjice Odjela za sociologiju Sveučilišta u Zadru

Zadar, 20. travnja 2016.

Odjel za sociologiju Sveučilišta u Zadru 20. travnja 2016. godine obilježio je 40. godišnjicu svojega znanstvenog i nastavnog djelovanja svečanom proslavom i prigodnom akademskom raspravom. Toj značajnoj obljetnici prisustvovali su brojni uzvanici i gosti koji s Odjelom surađuju u okvirima svojega akademskog i stručnog djelovanja. Iz programa proslave i izlaganja bilo je primjetno da su se razvojni fokus i primarno usmjerenje Odjela mijenjali tijekom godina u skladu s aktualnim društvenim promjenama kao i potrebama struke da se istraživački i kritički osvrne na njih.

Govori uzvanika, uzvanica i domaćina proveli su nazočne kroz zao kruženu priču djelovanja Odjela za sociologiju od vremena osnivanja 1976. godine, kao Odsjeka pri tadašnjem Filozofskom fakultetu u Zadru, pa sve do danas. Svojim su prisjećanjima na rad i suradnju s nekima od brojnih sociologa i sociologinja poput Ivice Maštruka, Nikole Skledara, Đure Šušnjića, Mislava Kukoča, Darka Polseka, Erme Ivoš Nikšić, Anči Leburic i Inge Tomić-Koludrović, koji su se tijekom tih četrdeset godina, između ostaloga i u okvirima Odjela, profilirali unutar hrvatske sociologije, predočili prisutnima ustrajnost u izgradnji kvalitetnih